

ZASTO BAS OPCIJE

To pitanje mi je postavljeno dolje negdje u prvoj trecini bloga a i puno puta u zivotu ljudi su me pitali zasto sam se od svih finansijskih instrumenata opredijelio bas za opcije. Odgovor je vrlo jednostavan. **CIJENA i LEVERAGE!!!** Opcije su puno jeftinije od stokova i imaju leverage koji ne mozete zanemariti.

Mozda ce se sve bolje razumijeti ako pitanje razlozimo na 2 pod-pitanja:

- 1.ZASTO NE DIONICE?
- 2.ZASTO BAS OPCIJE?

1. ZASTO NE (trejdam) DIONICE ?!

RECIMO DA STE DAYTRADER, osoba koja ulazi u pozicije i izlazi iz njih u roku od 5-15 minuta, najvise pola sata do sat. Kod tako KRATKIH TREJDOVA NITKO NE OCEKUJE VELIKI POMAK DIONICE, to vam je valjda jasno. Nitko ziv ne moze ocekivati da ce se dionica neke firme maknuti ZNACAJNO u neku stranu unutar vremenskog prozora od 5-15 minuta ili cak sat do dva (osim u dane kad dodje neka posebna vijest u market – kao npr sada za Pfizer, ali onda se obicno market vec OTVORI ujutro jako u jednu stranu za doticnu dionicu). Tu se radi o minimalnim pomacima, pomacima koje su do prije nekih dvije-tri godine zvali TEENE jer se trejdalo u RAZLOMCIMA pa je 1/16 bila najmanji razlomak u marketu. Tako kad bi neko bio u plusu 1/16 na tisucu stokova (Dionica) to je bilo \$62.5. Shodno tome 1/8 je predstavljala \$125 na 1000 stokova itd. U malim pomacima neophodno je trejdati sa TISUCU (ili vise) stokova tj dionica. Manje od toga mali pokret u marketu ne donosi DOVOLJNO za ulaz i izlaz iz marketa. Recimo da placate (ko ja) oko \$30 za svaku stranu u marketu (\$30 ulaz i \$30 izlaz, dobro to ja placam za opcije, trejdanje stokovima je jeftinije, ali samo uzmimo kao primjer). Ako udjete sa manje od 1,000 dionica, recimo 500, i ako vam stock ode 1/16 gore, nece vam se isplatiti izici iz marketa jer ce cijena izlaza i zarade skoro izjednaciti (\$31 zarada Vs. \$30 izlaz), a ako racunate i ulaz onda ste \$30 u gubitku!

OK znaci utvrdili smo da zbog MALOG POMAKA DIONICA kod kratkog trejdinga (dnevnog ili sl) trebamo tj **MORAMO TREJDATI sa 1,000 ili vise dionica**. Sad pogledajte na internetu kolko kosta 1,000 IBMa ili MSFTa ili YHOOa ili sl. Pomoci cu vam . Tisucu dionica IBM kosta oko 96,000 to je slovima **DEVEDESET SEST TISUCA \$\$!** Toliko morate uloziti da dobijete \$62 ili \$125 ili mozda \$256 ili malo vise u jednom trejdu. Recimo da trejdamo puno jeftiniji MSFT (Microsoft).. Opet je cijena 1,000 dionica nekih 27,000 i TREBA ULOZITI TAKVU SUMU da bi se dobilo par stotina nazad! Cak da dobijete PUNI POINT (sto je rijetkost) opet gledate na \$96,000 ulozenih da bi se dobila \$1,000 ili neka je i MSFT sa 27,000 treba otici cijeli point i dobiti jedva koju stotinu ili jednu tisucu na 27 tisuca ulozenih! To NIJE finansijska poluga, to je SUPROTNOD od LEVEREGa , for sure! Da ne pricamo da stalno samo spominjemo ZARADU, ALI kad market krene suprotno od vas onda iste cifre odozgora primjenite na GUBITAK, ne? Puno ljudi je izgubilo puno novaca jer su vjerovali i ocekivali da ce se drugi dan dionica vratiti na stranu gdje je ocekuju, pa su napravili kardinalnu gresku za DAYTRADER-e i ostali u marketu preko noci, samo da bi drugi dan na otvaranju pretrpili JOS VECI gubitak od proslog dana . Pogledajte FAJZER PFE dolje unos za Petak. Sta mislite ko je imao samo 1,000 dionica PFE u Cetrvtak i probudio se sa \$2,500 do \$3,000 laksi, kako se osjecao? Bilo mu je sigurno tako mucno da ga ni svi ljekovi koje PFIZER proizvodi nebi mogli izlijeciti! A neko ko je imao 2-3-4,000 dionica i izgubio 2-3-4 PUTA toliko? Razmislite o tome! I to nakon sto je PFE vec bio na 27.5, najnizi level u godini dana i kad su svi po internetovim trading chat-rooms vikali : «*pa nemre dalje padati, ne? – kupujte!»(*naglasak dodan radi efekta)» Pogledajte si ga danas! Zatvoren na 24.29! A sutra? Ko zna!

Ako trejdate dionice i dugorocni ste investor koji ne "trza" na male pomake u marketu, moze padati danima i totalno vas unistiti. Sta mislite kolike su novce izgubili SHAREHOLDERI NORTELA? Nortel vam je kanadska networking i telecom kompanija koja proizvodi sve i svasta u vezi networka, telefonije i veza. U zlatno doba Interneta bila je ponos i dika cijele Kanade! Trejdana i na USA marketu (u USA dolarima) imao ju je skoro svaki drugi kanadski Mutual Fund, koji je sadrzao domace stokove, u svom portfoliu. Mislim da je u PEEKu bio oko \$80 (po jednoj dionici, naravno).. Pogledajte mu kartu pa ga pogledajte danas- nesto malo preko \$3 .. pateticna mizerija.. Nortel je upropastio ljude koji su ga imali u penzionim fondovima i koji ne mogu cekati slijedecih 10 godina da se cijena stoka vrati nazad (da ne veliomo da nikad ni nece)! To vam moze napraviti trejdanje DiONICA i ono sto ljudi zovu KONZERVATIVNO INVESTIRANJE.. Konzervativno MY ASS!

Ja **NIKADA U OPCIJAMA NISAM IZGUBIO vise od \$1,000-\$1200 u bilo kojem JEDNOM TREJDU ili JEDNOJ poziciji!** NIKADA! Vecina mojih gubitaka su tu negdje od \$300 do \$500. Pitajte mog susjeda koji UOPCE NE TREJDA nego mirno zivi, radi i odvaja dio place u mutual fund (za RRSP) pitajte njega koji ne zna

ni sta je market (niti ga zanima) koliko je izgubio na Nortelu (ako uopće može točno utvrditi iz papira svog Mutual Funda), pa mi onda recite KO JE KONZERVATIVAN on, koji sve prepusta nekom tamo mutual fund manageru a koji investira "dugoročno i konzervativno u kvalitetne dionice jakih firmi," (pa dozivi takav debakl tipa Nortel, Enron i sl) ili ja koji trejdam stalno na kratko i nikada ne ulazim u skupe dugotrajne pozicije zahvaljujući OPCIJAMA!

2. ZASTO BAS (trejdam) OPCIJE?

Sa druge strane OPCIJE su NEUSPOREDIVO JEFTINIJE. Recimo da nam je cilj kontrolirati istih 1,000 dionica IBMa kroz Opcije. Ako smo inače bili DAYTRADERI sa dionicama, znaci da nam je cilj uhvatiti BRZI POMAK u IBMu pa nam ne treba OPCIJA sa puno vremenske vrijednosti, nego recimo JANUARSKA koja je slijedeća na redu da expajrira 16tog Januara (siječnja) 2005, za 3 tjedna mislim! Pogledajmo IBM Option Price-Spread za Jan 05.. IBM se zatvorio u petak na 96.20 dakle CALL koji je at-the-money je 95 (iako je tehnički već \$1 in the money, ali on je najbliži) i već ima INTRINSIC (pravi) value od \$1. Dakle $3 \times 100 = \$300$ toliko vam kupuje kontrolu nad 100 Dionica IBMa na strike-u 95 do 16. Januara. Dakle za 1,000 dionica trebamo kupiti 10 takvih Call-ova sto će nas koštati \$3,000 .. TRI TISUĆE—PA TO JE RAZLIKA IZMEDJU \$96,000 za kupnju pravih dionica, kaj ne? A rezultat ako recimo taj isti IBM završi na 98 do 16tog Jan JE ISTI! Vlasnik 1,000 DIONICA će zaraditi \$2,000 kao i vlasnik 10 OPCIJA kojem će opcije na dan expiracije vrijediti isto ko i vlasniku DIONICA.. Da ne pričamo da OPCIJE mogu imati i veću vrijednost od Dionica ako udju in-the-money PUNO PRIJE expiracije tako da površ INTRINSIC value imaju još i Time Value, pa vam se može dogoditi da prodate 10 opcija IBMa za \$2,500 iako IBM ne predje 98 za života opcije! Da li SHVACATE RAZLIKU između ulaganja \$3,000 i \$96,000? Da li vam je jasno da većina ljudi može kad-tad skupiti novac i zrtvovati se i početi sa \$1,000, \$2,000 ili tri ali RIJETKO KO može za TREJDANJE odvojiti \$96,000 (cijena jednog malog stana ovdje u Kanadi gdje sam ja). Plus toga rezultat -in good case scenario- je ISTI, and in bad case scenario (gubitak) Optiontrader je izgubio MAXIMALNO \$3,000 (ako je stvarno tvrdoglavo ostao do kraja u marketu), ali IBM stock owner (trajder) je izgubio 'KO ZNA KOLIKO (Pogledajte na Grafu trejdanja tj karti koliko je IBM imao velikih padova u godini, vidite onaj od Aprila do Maya kad je pao skoro 10 pointa? E pa tu bi recimo stocktrajder sa 1000 dionica izgubio oko \$10,000 !!)

Ja nisam glup čovjek, sto će većina zaključiti iz citanja ovog bloga (i sto je najviše samohvale sto ćete iz mene izvuci,) i kad sam počeo proučavati market nakon onih neuspjeha 1997 sa futures-ima, odmah mi je postalo jasno da su OPCIJE igra za mene. Nemojte me krivo razumjeti, ja bi volio okusati se i u DAYTRADE-u dionica možda jednom i mislim da oni koji to mogu affordati (kojima 100,000 dolara predstavlja samo «playing money» i ako ih izgube imaju još 8-10 puta toliko u cash-u, vrijednosti kuca ili nekretnina i sl.) oni imaju prednost da ne moraju misliti na sve one elemente na koje mi optiontrajderi moramo (expiracija, time value i erosion, grčka slova o kojima ćemo kasnije itd itd). Ja se držim svojih opcija jer SVAKI MJESEC moram izvuci iz marketa minimum \$2,000, prosjecno \$3,000-\$4,000 a nekad (sezona godisnjih ili sad za Božić) poželjno je i dosta više! Ljudi moji to nije lako, vjerujte mi nije! Lagao bi kad bi vam rekao drugacije. U marketu ste suoceni sa najboljima od najboljih. To nije samo fraza! Vidio sam neke HEDGE FUND-ove koji zaposljavaju dobitnike Nobelove Nagrade (i to ne za mir ili književnost, ha ha) ili ih povremeno koriste za razne PROJEKCIJE i SIMULACIJE u marketu. Sta mislite da su danas živi Leonardo Da Vinci ili Pascal da bi radili ono isto sto su radili prije par-sto godina? Radili bi za Merrill Lynch, Goldman Sachs ili TD Waterhouse i crncili u nekom kjobiklu ili office-u pokušavajući skužiti KUD TO IDE MARKET i STA TREJDATI SLIJEDEĆE. Najbolji učenici, brilijantni studenti, odlikasi, matematicari, genijalci sa IQ-om većim od broja cipela, svi su oni u marketu i rade za sebe ili VELIKE BANKE i BROKERE (tako velike da im čak i opecniti naziv moramo pisati ovako sve samim velikim stampanim slovima).

Svi oni proučavaju svakodnevno Tehnicke i Fundamentalne podatke i specijalizirani su do točke kad imate 2 osobe koje samo prate kretanje cijena DELLA i tehnicke parametre uz kompjuter, dok treća (i četvrta ako je firma velika) ide okolo i «njuska» oko Della, odlazi na sastanke shareholdera i kojekakave DELL-ove konferencije ne bi li nanjusila nailazak «slabijeg ili boljeg» quarter-a za Dell u marketu i tako pomogla Fundamentalnoj analizi kompanije i svi rade za istu kucu za koju je DELL samo jedna od tisuće kompanija u koje ulazu!! Sa njima se vi borite, njih koji su placeni i od \$100K godisnje DO KO ZNA KOLIKO, morate nadmudriti u toj igri zvanj Market!

Eto zato se ja držim opcija jer mislim da u njima «mali trejder» manje riskira i ima veću sansu nego u dionicama. To nije samo moje mišljenje, to je poznata stvar ali drugo pitanje je koliko vremena treba da bi se (POSTENO) naučilo trejdati opcije. To je ono sto čini svu razliku! Dionice su lakše i brže za savladati ali jako skupe i opasne za trejdanje. Opcije su teske za shvatiti, naučiti, savladati, ali apsolutna cifra (i time izloženost marketu) je kudikamo manja!

Palo je nekoliko pitanja i sugestija... Neki su se osjetili mozda pogodjeni jer sam dirnuo u «Svetu Kravu» tj. dugorocno investiranje u dionice sto svaka druga knjiga o investiranju tvrdi da je «ZAKON» naprosto *CONDITIO SINE QUA NON* investiranja!! Da se razumijemo INVESTIRAJE I TREJDANJE SU (po meni) DVIJE RAZLICITE AKTIVNOSTI kao voznja formule jedan i rally Pariz-Dakar! Kupnju Dionica za KRATKOTRAJNO TREJDANJE priznajem kao vrlo slicni Vehicle option trejdanju, ravnopravan, u nekim stvarima i bolji ili jednostavniji samo puno skuplji, ali INVESTIRANJE na JAKO, JAKO DUGE PRUGE je (po meni) izazivanje i provociranje financijske sudbine i treba biti tretirano slicno kocki- *SAMO SA NOVCEM KOJI VAM NIJE NEOPHODAN i ISPREMNI STE GA IZGUBITI!* Sjecate se da sam vam dolje na pocetku napisao da otkada je komponiran Dow Jones Industrial Index SAMO JEDAN STOCK SE JOS TREJDA IZ ORIGINALNOG INDEXA u njemu, a to je General Electric. Drugim rijecima da ste i nekim cudom uspjeli sacuvati «basket dow Jones indexa» do danas, sve dionice osim jedne bile bi vjerojatno bezvrijedne! Nije li to ideja ZBILJAM dugorocnog investiranja? Ja sam samo jednom u pocetku svoje trejderske karijere pretrpio gubitak veci od dolje-spomenutog (jedno \$5,000) a to je bilo kad smo supruga i ja investirali «dugorocno» u neki penny stock (jer onda, 1995 nisam znao ni sto su dionice ni sto je penny stock) i 3 godine kasnije dionice su bile skoro bezvrijedne! Zarekao sam se onda da nikad vise necu kupiti stock i staviti ga u carapu bez da pratim market, i to obećanje sam uspio odrzati do danas!

Sto se tice Forexa i kojekakvih ostalih egzoticnih marketa moram priznati da sam HTIO POJEDNOSTAVITI moj unos pa sam jednostavno napisao da je razlog sto trejdam upravo opcije CIJENA i LEVERAGE, mislio sam – znate ono- DA SKRATIM , PITANJE JE DA'L ME UOPCE I CITAJU.. Ali PROZRELI STE ME! Ima i drugih vrlo vaznih razloga a NAJVECI JE... **NAJVECI JE... CNBC ili TRANSPARENCY!** Najveci je razlog taj osjecaj da kad ujutro sjednem za svoj TRADING STATION KOMPJUTER i UPALIM samo moj TV u svojoj radnoj sobi koji je «zacementiran» na kanalu CNBCja (TV kanal koji samo prenosi vijesti iz businessa i real time prati trejdanje), udje u nju SVIJET MARKETA ZAJEDNO SA CNBCjem i ja GLEDAM I VIDIM I CUJEM STA SE DOGADJA!! TAJ TRANSPARENCY NE POSTOJI NIGDJE DRUGDJE! NEMA GA! Kad bi trejdao forex kako bi ustanovio sta je pokrenuo odnos Eura sa dolarom ili Yenom taj cas? Da dobro ima nekih news-service-a okolo ali to je sve jako slabo.. Nista ni do koljena CNBCju! CNBC vam javlja u real time-u od OTVARANJA MARKETA do DUBOKO POPODNE sta je sa Pfizerom, sta je sa Bondovima, naftom, zlatom, Yenom ko je bankrotirao a ko ce dijeliti dividende i kada. On izvodi pred svjetlo TV kamera ljude koji su veliki playeri u marketu, neki su iskreni, neki lazu cim zinu, neki su loseri, drugi su legende! Tajna je skuziti ko je ko.. Ja se ljutim na njih, vicem, smijem se kad mislim da nas hoce zavarati, gestikuliram, "svadjam se s njima", nekad bome u bijesu i pljunem na ekran ako mislim da je na njemu neki veliki muljator koji upravo laze i sere a sam ce napraviti drugacije, a razbio sam i pokoju tastaturu (ili misa) kad sam imao gubitke u pozicijama za koje sam bio ljut na samog sebe da sam uopce usao u njih! Danas se bolje kontroliram ali mislim da si covjek negdje mora dati malo oduska, a meni je ventil moja soba i CNBC koji je uvijek bio moja desna ruka bez koje bi bio slijep nijem i gluh i trejdao bi «u mraku».

Znate da ja nisam NI poceo sa trejdanjem od kuce dok nas lokalni kable service nije poceo prenositi CNBC.. Rek'o sam vam da sam imao account sa Lind Waldockom za Futurese i opcije na njih.. Pa to je bilo stravicno.. Trejdate ko da ZAVEZANIH OCIJU VOZITE OLUPINU OD BRODA (cije kormilo ne «slusa» dobro vase komande) KROZ NAJGUSCU MAGLU I TO U MRAKU! U mrklom mraku gospodo moja i tmustoj maglugini, a vas novac je u pitanju i znojite se! Cijene se micu a vi ne kuzite ni zasto ni kako.. Oni trejderi u pitu znaju informacije a vama CNBC mozda JEDNOM ili DVAPUT dnevno veli nesto o futures-ima (jer nisu popularni market niti zanimljiv za gledatelje ko stokovi) i to je sve. Ne objasnjava niko nista puno osim kad je kriza ili se trgne nafta ili zlato ali to je sve .. Zasto se OJ maknuo gore ili dolje? Idi trazi po Internetu projekcije uroda, vremenske karte, izvjestaje, GOOD LUCK!

Osim toga, postoji grupa nasih decki koja zivi dolje u Silicon Valley-u i koje sam upoznao dok sam bio dolje u posjeti rodbini pa se tu i tamo dopisujemo nekad i neko mi posalje email iz firme u kojima radi i SPOMENU mi sta MISLE da se dogadja u tehnologiji. Ti momci su dovoljno daleko od nekih «povjerljivih informacija» da bi to bio Inside Trading, ali su dovoljno blizu da ipak ZNAJU ili «osjecaju» kako se krecu stvari u njihovoj firmi (dobro, bolje, lose, otpustanja itd).. To je barem neki barometar za trejdanje tehnoloskih stokova. I tako imam neki «PRST NA PULSU» marketa i vremenom sam se SPECIJALIZIRAO ne samo za trejdanje OPCIJA nego JOS UZE za TREJDANJE ODREDJENIH OPCIJA (necu vam jos pisati o tome kojih točno) koje trejdam vise nego ostale pa ih i poznajem bolje..Kakav Forex, pork bellies i ostalo?! To je sve OK za druge mozda ali JA ne bi znao gdje da pocnem.. ne ne, nije to ZA MENE! JA sam godinama razvio svoj STIL TREJDANJA koji mi ide i od kojeg mogu MEJKATI LIVING, i to cuvam, usavrsavam i dalje radim na tome.. Market je ogromno polje treba se SPECIJALIZIRATI kad si trejder! DIVERSIFIKACIJA je za investitore, za trejdere mislim da je bolja SPECIJALIZACIJA!